

ΓΕΝΙΚΗ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΩ, ΣΑΒΒΑΤΩ, 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1826.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ.

Ἐγχώριοι εἰδήσεις.

Ἐκ Ναυπλίου.

Εἰς τὸν προηγούμενον ἀριθμὸν τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος ἀναγγείλαμεν τὴν κατὰ τὴν 6 τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς γενομένην μάχην, καὶ ἤδη ἀναγγέλλαμεν ἄλλην κατὰ τὴν 8 συμβᾶσαν.

Ὁ ἀλαζὼν Κιουταχῆς ἠττηθεὶς κατὰ τὴν 6, ἠθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἥτταν διὰ τῆς νίκης. Ὁθεν συνάξας περισσότερον παρὰ τὴν πρώτην φορὰν στρατεύμα· ἐμψυχωθεὶς δὲ καὶ ἐδυναμωθεὶς καὶ παρὰ τοῦ Καρυστινοῦ Ὁμέρ-πασσα, ὅστις ἐφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τὴν παραμονὴν τῆς μάχης περὶ τὴν ἑσπέρην μετὰ μεγάλης δυνάμεως, ἐκινήθη κατὰ τῶν ἡμετέρων μετὰ πολλοῦ πεζικοῦ καὶ δύο χιλιάδων περίπου ἵππικου. Μόλις λοιπὸν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ἡ μάχη ἤρξατο, καὶ διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμονῆς καὶ πεισματικῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Οἱ ἐχθροὶ καὶ περισσότεροι ὄντες, καὶ ἵππικὸν πολὺ, καὶ κανόνια ἱκανὰ ἔχοντες, δὲν ἐδυνήθησαν οὔτε ἐκ τῶν θέσεων νὰ μετακινήσωσι τοὺς ἡμετέρους, οὔτε εἰς φυγὴν νὰ τρέψωσιν αὐτούς. Ἐξ ἐναντίας οἱ Ἕλληνες καὶ χωρὶς ἵππικου, καὶ μόλις τέσσαρα κανόνια ἔχοντες, ἐτόλμησαν καὶ ἐκ τῶν θέσεων νὰ ἐξέλθωσι, καὶ περὶ πρὸς ἱππεὶς ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου νὰ πολεμήσωσι. Τοιαύτη μάχη, λέγουσιν οἱ ἴδιοι ὀπλαρχηγοί, δὲν ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς τοῦ πολέμου. Ἄνιστος κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ ποιὸν τοῦ στρατεύματος· διότι οἱ ἐχθροὶ, ἐν ᾧ ἦσαν περισσότεροι τὸν ἀριθμὸν, εἶχαν καὶ τόσον ἵππικόν, τὸ ὅποιον ἔλειπεν ὅλως εἰς τοὺς Ἕλληνας πολεμοῦντας εἰς τόπον πεδινόν. Ἄνιστος καὶ κατὰ τὸ πῦρ· διότι, ἐν ᾧ οἱ ἐχθροὶ εἶχον περισσότερα καὶ μεγαλύτερα κανόνια, ἔρριπτον καὶ γρανάτας, οἱ Ἕλληνες μόνον τέσσαρα κανόνια εἶχον, καὶ τῶν δύο ἐξ αὐτῶν τῶν τεσσάρων ἐσυντρίβησαν κατὰ δυστυχίαν αἱ ἀμάξαι, καὶ μόλις δύο ἐπυροβόλουν, καὶ αὐτὰ μικρά. Ἀλλὰ, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα ἦσαν ἄνιστα, καὶ αἱ δυνάμεις καὶ τὰ πυροβόλα ὄργανα, πάλιν ἐνίκηθησαν οἱ ἐχθροὶ, καὶ ἐνίκηθησαν μεγάλως· διότι χωρὶς τινος ὑπερβολῆς ἐνεκδιήγησαν κατ' αὐτὴν τὴν μάχην περισσότεροι τῶν 1200,

καὶ ἐπληρώθησαν ἀναμφισβόλως περισσότεροι, ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων μόλις ἐφανεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν 70. Ὁ θρῆνος τῶν ἐχθρῶν ἦτον ἀνεκδιήγητος. Τὸ « ἄμην » ἀντήχει καθ' ὅλον τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οἱ Ἕλληνες ἐδείξαν κατ' αὐτὴν τὴν μάχην μεγίστην φιλοτιμίαν καὶ γενναϊότητα, καὶ δὲν κατεδέχθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν οὐδὲ μικρὸν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐτίμησαν κατὰ πάντα τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ χωρίον Χαϊδάρι, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ ἡμέτεροι, κεῖται εἰς τὴν πεδιάδα, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπαμεν· καὶ μία τοιαύτη θέσις δὲν εἶναι βέβαια ἀρμόδια εἰς στρατόπεδον, τὸ ὅποιον στερεῖται ὅλως ἵππικου· ἀπεῖχε προσέτι καὶ μακρὰν τῶν ἀποθηκῶν, αἱ ὅποιαι εὐρίσκονται εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμεφόδια ἔπρεπε νὰ μετακομίζωνται ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνας εἰς τόσον μακρὸν διάστημα, τὸ ὅποιον ἐγένετο μετὰ πολλῆς τῆς δυσκολίας· καὶ ἐπειδὴ ἐκτὸς τούτων ἔπασχεν ὁ τόπος καὶ ἔλλειψιν ὑδάτων, τόσων ἀναγκαίων εἰς στρατόπεδον, καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον θερμὸν καιρὸν. Διὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν ὅλοι οἱ στρατηγοὶ ἐκ συμφώνου νὰ μεταθέσωσι τὸ στρατόπεδον εἰς ἄλλον ἐπιτηδειότερον τόπον. Ἐν τοσούτῳ ἐκρίθη εὐλογον νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἐλευσίνα, καὶ ἐκεῖ νὰ συσκευθῶσι περὶ τοῦ τόπου τῆς μεταθέσεως τοῦ στρατοπέδου, καὶ τοῦτο ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 8 πρὸς τὴν 9 τοῦ μηνός. Τὸ κίνημα τοῦτο, αἰ ἐγένετο παρ' ἄλλου τακτικοῦ στρατεύματος, ἠθελε φανερόναι ἦν καὶ ὅχι νίκην. Εἰς ἡμᾶς τοῦτο δὲν ἀληθεύει· διότι, καθὼς τὸ εἶδος τὸ πολέμου τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Τούρκους εἶναι πάντῃ διάφορον, οὕτω διαφέρουσι καὶ τὰ πολεμικὰ κινήματα· καὶ ἐντὸς ὀλίγων τινῶν ἡμερῶν διδομεν ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν, νὰ ἀναγγείλωμεν καὶ τὸ πῶς μετετέθη τὸ στρατόπεδον, καὶ ἄλλας λαμπρὰς νίκας. Οἱ ἴδιοι ὀπλαρχηγοὶ γράφουσιν ἀπὸ Ἐλευσίνας πρὸς τὴν Διοίκησιν· « Ὁ μόνος σκοπὸς μας εἶναι νὰ πιάσωμεν ἐκεῖνας τὰς θέσεις, αἱ ὅποιαι συμβάλλουσιν εἰς ἀφανισμόν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐλπίζομεν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν εὐχὴν τῆς πατρίδος, νὰ κάμωμεν τὸν ἐχθρὸν, νὰ μετανοήσῃ, διότι ἐπάτησε τὸ ἱερὸν τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος· καὶ εἰς τοῦτο δὲν ζητοῦμεν ἄλλο, εἰμὴ τὴν

φας καὶ πολεμεφῶδια.» Ἀνθρώποι, τιαῦτα γενναῖα εἰσθῆματα ὑπὲρ πατρίδος ἔχοντες, καὶ ἂν ἑαυτῶν φιλότιμοι, δὲν ἔχουσι χρεῖαν παρακινήσεως καὶ προτροπῆς ἄλλων εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερῶν αὐτῶν χρεῶν.

— Τὸ εἰς τὰ καλύδια τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ Ἰωσὴφ, εὐρισκόμενον πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐχθρικὸν στράτευμα, ἀναχωρῆσαν ἐκεῖθεν, ἐπέρασεν εἰς ἅγιον Ἰωάννην καὶ Καστρί. Ἐπάνωθεν τοῦ δευτέρου τούτου ὄριου εἰς ὑψηλότερον μέρος τοῦ ὄρους εὐρίσκεται τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Εἰς αὐτὸ ἦσαν ἀσθενεῖς τινες καὶ πληγωμένοι στρατιῶται, καὶ μεταξὺ τῶν δευτέρων τούτων καὶ ὁ Κ. Γ. Ζέρδης Ἀφρικανὸς, καὶ πολλαὶ οἰκογένειαι. Τὸ μοναστήριον περιβάλλεται εἰς φύλαξιν 80—100 ἀνθρώπους· ἀλλὰ καθ' ὃν καιρὸν ἐπερουσαν ἐκεῖθεν οἱ ἐχθροὶ, ἦσαν εἰς αὐτὸ ὀλιγώτατοι. Κατὰ τὴν 8. τοῦ μηνὸς τούτου τὸ πρῶτ' 500 ἐκλεκτοὶ ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, Ἀλβανοὶ, Κρήτες, ἱππεῖς καὶ τινες τακτικοὶ πεζοὶ ἠθέλησαν νὰ κάμωσιν ἐξοδὸν κατὰ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τόσον ἐπλησίασαν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἐπάνωθεν μέρους, ὥστε καὶ μετὰ πετρῶν ἔβαλλον, καὶ ἐπλήγωσαν μίαν δυστυχῆ κόρην. Ὅσοι ἦσαν εἰς τὸ μοναστήριον ὑγιεῖς στρατιῶται ἐφύλαττον τὸ ἐπάνω μέρος, οἱ δὲ ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένοι ἐκομίσθησαν εἰς τὸ κάτω, καὶ, ἂν οἱ ἐχθροὶ ὑπερίσχυον, καὶ ἐμβαινον εἰς τὸ μοναστήριον, ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἐμβάλωσι πῦρ εἰς τὸ πυριτοφυλάκιον, καὶ νὰ συναπολεσθῶσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' οἱ φυλάττοντες τὸ ἐπάνω μέρος ἀντέσχον γενναίως, καὶ ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθρούς· ἐφόρευσαν ἐξ αὐτῶν 5, καὶ ἐπλήγωσαν πολλούς, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ πολὺ χυμένον αἷμα· καὶ οὕτως ἐτάθη τὸ μοναστήριον καὶ τόσοι ἀδύνατοι ἄνθρωποι.

Τὸ εἰς τρία μέρη διηρημένον στράτευμα τοῦ Ἰμπραχίμη συνάγεται εἰς ἓν κατὰ τὸν Μιστράν. Ὁ Ἰμπραχίμης, ὡς ἐμάθομεν καὶ παρὰ χριστιανῶν αἰχμαλώτων, φυγόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, καὶ παρὰ μωαμετανῶν ζωγηθέντων, δὲν ἤμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τὴν ὁποίαν ἔπαθε καταισχύνην καὶ φθορὰν, εἰς τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης ἐκστρατείαν, καὶ μελετᾷ νῦν ἐκστρατεῖαν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιάται εἶναι ἔτοιμοι νὰ πράξωσι καὶ ταύτην τὴν φθορὰν ὅτι καὶ τὴν πρώτην.

Οἱ στρατηγοὶ Νικήτας, Δ. Κολιόπουλος καὶ Ἰ. Θ. Κολοκοτρώνης, ἔχοντες ὑφ' ἑαυτοὺς 2500 στράτευμα, ἔδραμον κατόπιν τοῦ ἐχθροῦ.

— Κατὰ νεωτάτας εἰδήσεις ἐκ Γραμπύσης, ὁ Μουσταφά-μπεης, ἐπίτροπος τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Κρήτην, εὐρίσκετο εἰς τὰ Χανία, καὶ ἔκαμνε μεγάλας ἐτοιμασίας, διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν Γραμπύσαν. Ἐλέγετο μάλιστα ὡς βέβαιον ὅτι ἔλαθεν εἰς τοῦτο ῥητὴν διαταγὴν παρὰ τοῦ σουλτάνου, καὶ σπεύδει νὰ πληρώσῃ τὸ προσταϊτόμενον. Ἐφέρετο καὶ ἄλλος λόγος ὅτι αἱ ἐτοιμασίαι γίνονται διὰ τὰ Σφακία· ἀλλὰ πιθανώτερον ἢ μᾶλλον βεβαιώτερον εἶναι τὸ

πρῶτον. Ὁ Μιαχιούτης ἐπιπλήττει τὸν Μουσταφᾶν, ὅτι ὑποφέρει, ἐν ᾧ κυριεύει ὅλην τὴν Κρήτην, νὰ ὑπάσχη μία φωλεὰ εἰς τῆς χεῖρας τῶν ἀποσταλῶν, καὶ τῷ δίδει διούριαν ἐννεήκοντα καὶ μιᾷ ἡμέρας εἰς κυριεύσιν τῆς φωλεᾶς ἐκείνης.

— Εἰς Σύραν ἔφθασαν ἐσχάτως δύο Αὐστριακὰ πλοῖα εἰς 16 ἡμέρας ἐξ Ἀλεξανδρείας, τῶν ὁποίων οἱ κυβερνήται εἶπον ὅτι ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος ἐτοιμάζετο μὲν, ἀλλὰ μετὰ βραδύτητος· ὅτι μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἤθελεν εἶναι ἕτοιμος· καὶ ὅτι στρατεύματα δὲν εἶχον καταβῆ ἀκόμη εἰς Ἀλεξανδρείαν, ὅπου ἐπεκράτει ἡ δυστυχία, καὶ ἦτον γενικὴ στάσις τοῦ ἐμπορίου, ὥστε πολλὰ πλοῖα ἀνεχώρουν κενά.

Εἰς τὸν Ἀριθ. 54 τῆς Γεν. Ἐφημερίδος ὁμιλήσαμεν ἐν συντόμῳ περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογίου καὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς, καὶ περὶ τῆς ἐνδοξοῦ ἐξ αὐτοῦ τῆς φρουρᾶς ἐξόδου. Εἰς τοὺς Ἀριθ. 60, 61, καὶ 62 ἐπαναλάβομεν τὰ αὐτὰ πλατύτερον· ἀλλὰ τὸ Μεσολόγιον μᾶς εἶναι πάντοτε πολύτιμον, καὶ νομίζομεν ὅτι θέλομεν κάμει μεγάλην χάριν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος, ἐὰν καὶ τόσον καιρὸν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὁμιλήσωμεν πάλιν περὶ αὐτοῦ. Τὸ ἐκδιδόμενον ἄρθρον ἐγράφη κατὰ τὴν μηρολογίαν τοῦ πρὸ τοῦ εἰς τοὺς Ἀριθ. 60, 61 καὶ 62 καταχωρισθέντος· ἀλλὰ μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μᾶς ἐδόθη, καὶ σπεύδομεν νὰ καταχωρίσωμεν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν Γεν. Ἐφημερίδα.

Φίλτατε Ἀλέξανδρε!

Ἐκ Ναυπλίου τῇ 16 Μαΐου 1826.

Μὲ πέντε κρότους κανονίων ἐδέχθημεν σήμερον εἰς τὴν πόλιν μας τοὺς καρτεροψύχους ἦρωας τῆς ἀθανάτου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογίου, οἱ ὁποῖοι, ἂν οὐ εἰς διάστημα ἐνὸς ὁλοκλήρου ἔτους ἀντεπολέμησαν μὲ ἀνέκφραστον τόλμην τὰ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας σωρηδὸν συναθροισθέντα στρατεύματα, κατασφάζαντες καὶ φονεύσαντες ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, ἂν οὐ ὑπέφεραν μὲ ἀνήκουστον καρτερίαν τόσα δεινὰ, πείναν, δίψαν, γύμνωσιν, ἀγρυπνίαν, πληγὰς, ἀσθενείας, καὶ ἀδιάλειπτον πόλεμον, διέρρηξαν γενναίως ὅλα τὰ συγκροτοῦντα φραγμὸν ἀδιάβαστον βαρβαρικὰ στρατόπεδα, καὶ διεσώθησαν ἀδελφεῖς. Ὅλοι οἱ κάτοικοι περιέμενον ἐξω τῶν τειχῶν ἀνυπομόνως, διὰ νὰ ἰδῶσιν ἐκεῖνα τὰ ὑπερβυῖ ὄντα, τὰ ὁποῖα ὅχι μόνον ἐπιχέουσι λαμπρότητα καὶ δοξάν ἀθάνατον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐξαίρουσι θαυμασίως καὶ τὴν φύσιν ὅλην τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ κατεσκληρὸς καὶ ὑπαγριανόμενον πρόσωπον, ἡ αὐγμυρὸς τῆς κόμης, τὰ φουτωμένα καὶ ὑπερβυῖ ὄντα, καὶ τὰ ἐκτάμαυρα καὶ διαρρέοντα αἵματοδαρὴ ἐνδύματα τῶν ἡσῶν

πρεφανέστατα δείγματα τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων, καὶ τῶν ἀφορῶν κακοπαθειῶν, ὅσα εἰς τὴν μακρὰν πολιορκίαν ἀπέφερον. Τοὺς ἐνηγκαλίσθημεν μὲ δάκρυα γλυκυθυρίας, καὶ ἐντρύβωμεν ἤδη δακρυρρόουντες εἰς τὴν πικρὰν καὶ τρυφερὰν διήγησιν τῶν ἐξαισίων ἀνδραγαθιῶν καὶ τῆς τραγικωτάτης, ἀλλὰ λαμπροτάτης ἐξόδου τῶν.

Ζητεῖς, φίλε μου, λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις συμβάντων εἰς ἐκείνην τὴν ἐστίασιν τῶν ἡρώων, τὸ πολυπαθὲς Μεσολόγιον. Ἀλλὰ τοιαύτην παράστασιν οὔτε ἡ γλῶσσα ἔχει λέξεις, οὔτε ἡ φύσις χρώματα. Εἶναι τὸ πρῶτον θέαμα ἀφ' ὅσα εἶδεν ἡ αἰκουμένη μέχρι τῆς σήμερον, καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἐθνῶν δὲν ἔχει νὰ παραστήσῃ ὅμοιον τούτου περιδότηον μεγαλουργήμα. Εὐχαριστήσου ὅμως εἰς τὴν ἀμυδρὰν ταύτην σκιαγραφίαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ πολλῶν ἐκ τούτων τῶν ἰδίων ἀληθέστατα συνερανίσθην, καὶ μὴ ζητεῖς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον πολλῶν ἐνδόξων συγγραφέων φιλότιμος συνδρομὴ νὰ κατορθώσῃ εἶναι ἀδύνατον.

Περὶ τὴν εἰκοστὴν ἦτον ἡδὴ ὁ Μάστιος, ὅτε καθ' εἶδος τροφῆς ἐξέλιπεν ἀπὸ τὸ πολυπαθὲς Μεσολόγιον, καὶ μία δρᾶξ ἀνθρώπων συγκεκλεισμένων εἰς μικροτάτην μυμηκίαν, ἀντιπαλαίουσα μὲ τὰς φρικτοτέρας κακουχίας, ἐφοδερῖζε νὰ καταστρέψῃ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὅλον τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οὔτε ἡ μανιώδης ὁρμὴ τῶν Χαλτούπιδων, οὔτε ἡ ἔμπειρος εὐτολμία τῶν Γκέκιδων καὶ Ἀλδανῶν, οὔτε ἡ τακτικὴ συγκέντρωσις τῶν Ἀραβικῶν φαλάγγων ἐδυνήθησαν νὰ ἐμπνεύσωσι δειλίαν εἰς τὰς ἀτρομήτους καρδίας τῶν ἀθανάτων ἡρώων μας. Παιδιάς χάριν ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ τεῖχη, καὶ ἔφερον ἐνίοτε ἕνας δέκα, εἴκοσι καὶ ἕως τριάκοντα Ἀραβας ζῶντας, ὀδηγῶν εἰς τὴν πόλιν ἀόπλους ὥς εἰς μάνδραν τὰ πρόβατα.

Ἀλλὰ κύριος ἦδη ὁ ἐχθρὸς τοῦ Βασιλαδίου καὶ Ἀνατολικοῦ, καὶ τοι μὲ πολλὴν καὶ σημαντικὴν ζημίαν του, ἀποτυχὼν μὲ μεγίστην φθορὰν εἰς ὅσας ἐφόδους ἐπεχείρησεν ἐναντίον τῆς πόλεως, δὲν εἶχε παρὰ νὰ ρίψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μικρὸν νησιδίου Κλείσσοδα, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς προσδοκώσιν ἐκ τῶν παραλίων μερῶν εἰς τὸ Μεσολόγιον. Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῆς ἐν αὐτῷ φρουρᾶς, διοικουμένης ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Χριστόδουλον χατζῆ Πέτρου, ὅστις ἔτυχεν ἀσθενῶν εἰς τὴν πόλιν, ἐπηυξήθη ἀπὸ μικρὰν ἐπικουρίαν τοῦ στρατηγοῦ Κήτζιου Τζαδέλα, ὥστε ἑκατὸν τριάκοντα στρατιῶται, ὅπου ἦσαν ὅλοι, ἀπεθάρσισαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς τὸ μέγα καὶ πολυάριθμον βαρβαρικὸν στρατόπεδον. Ὁ ἐχθρὸς ἀπεθάρσισε νὰ κάμῃ ὁρμητικωτάτην ἐφοδὸν εἰς αὐτὸ, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Πλήθος λαντζόνια περικύκλωσαν τὸ νησιδίου, καὶ ἀλλεπάλληλα τάγματα ὥρμησαν ἐκ τῆς ξηρᾶς μὲ ἀπαραδειγμάτιστον μανίαν καὶ ἀγρότητα. Τὰ ἀσθενῆ περιχαρακώματα διεπερῶντο ἀπὸ τὰς σφαίρας τῶν ἐχθρικῶν κανονίων, ἐθέριζον τοὺς προστυχόντας, καὶ χύδαινον ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Ὁ Κιουταχῆς

πρῶτος ἄρχισε περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τὸν πόλεμον. Ἡ ἐφοδὸς ἐγένετο μανιώδης καὶ ἀπαρατρέπτως, ὥστε ἐφθασαν νὰ ἀρπάσωσι μὲ τὰς χεῖρας οἱ βάρβαροι τὰ παλούκια, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιεφράζετο τὸ νησιδίου. Οἱ ἀτρόμητοι Ἕλληνες, στέκοντες ἀταράχως καὶ τουφεκίζοντες ἀδιαλείπτως, ἐσώρευον ἀλλεπαλλήλως τὰ πτώματα καὶ τῶν διὰ ξηρᾶς ἐρχομένων καὶ τῶν ἀπὸ τὰ λαντζόνια. Διήρκεσεν ἱκανὴν ὥραν ἡ πεισματώδης αὕτη μάχη· ἀλλὰ τελευταῖον περὶ τὸ μεσημέρι ἐκλιναν οἱ ἐχθροὶ, καὶ ὁ Κιουταχῆς προχωρήσας, διὰ νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ, ἐπληγώθη εἰς τὸν μηρόν. Διεδέχθησαν τὴν ἐφοδὸν αἱ φαλάγγες τῶν Ἀράδων, καὶ ἡ φρουρὰ τοῦ νησιδίου ὡς ἐφεδρὸς ἀθλητῆς, περιέμενε τὴν νέαν καὶ ἀκούραστον δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Πάλιν ὁρμὴ λυσσώδης ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, καὶ πάλιν γενναῖα ἀντίκρουσις ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οὔτε αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Ἰμπραήμη, οὔτε τὰ σπαθοκτυπήματα τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν ἠμπόρεσαν νὰ τοὺς κάμουν νὰ προχωρήσωσιν, ἐπειδὴ ἐρρίπτοντο βροχηδὸν τὰ Ἑλληνικὰ βόλια, καὶ διευθύνοντο κατεξοχὴν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς. (*) Τέλος περὶ τὴν ἐνδεκάτην ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ οἱ Ἀραβες, ὅτε οἱ Ἕλληνες πηδήσαντες ἔξω ἀπὸ τὸ χαράκωμα ὡς λέοντες, κατέσφαξαν πλῆθος Ἀράδων, ἐκυρίευσαν ὀκτὼ λαντζόνια, ἐπῆραν πέντε χιλιάδες λογχοφόρα ὅπλα, καὶ ἄλλα πλούσια λάφυρα. (**)

Δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀποσιωπήσωμεν τὸ ἐξῆς γενναῖον καὶ ἐπίσημον ἀνδραγάθημα. Ὁ χιλιάρχος Κωνσταντῖνος Δροσίνης μὲ ἐν δεκαεπτὰ ἐτὲς παιδάριον ἐξ ἀδελφόν του Γεώργιον Κ. Βαλτινόν, καὶ ἄλλους ἐννέα συντρόφους, ἐν ᾧ ἦτον εἰς ἀκμὴν ὁ ἀγὼν τῆς Κλείσσοδας, ἐμδῆκεν εἰς δύο πλοίαρια, καὶ ὥρμησε διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν λαντζονίων, νὰ φέρῃ νερὸν καὶ πολεμεφόδια, καὶ νὰ συμμεθέξῃ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπιχειρήματος. Μία σφαῖρα κανονίου ἐθέρισε τέσσαρας τῶν συντρόφων του, ἐκ τοῦ ὁποίου ὀπισθοδρόμησε τὸ ἐν πλοίαριον. Ἀλλ' ὁ καρτερόψυχος οὗτος προχωρεῖ διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀνήκουστον εὐτολμίαν καὶ γενναϊότητα· κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὸ

(*) Ἐνὰ ἐξ αὐτῶν, τὸν σημαντικώτερον, ὡς ἐφαίνετο, ἐφόρευον ὁ Πανηγυρὶκὸς Σωτηρέπουλος, ὁ ἐπιτηδειώτερος καὶ ἀσκητότερος εἰς τὰς ὁχυρώσεις.

(**) Μετὰ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Κλείσσοδας συνεπολέμει καὶ ἐν πλοίαριον (πάσσαρα), φέρον ἐν κανόνιον. Οἱ ἐν αὐτῷ ναῦται Μεσολογῖται ἀρχηγὸν εἶχον τὸν Κύριον Κωνσταντῖνον Τρικούπην, νέον, ὁ ὁποῖος καθ' ὅλας τῆς πατρίδος του τὰς πολιορκίας ἠγωνίσθη εὐτολμῶς καὶ προθύμως. Ἐν ᾧ ἡ πάσσαρα ἐπροξένοι μεγάλην ζημίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν, αἱ κατ' αὐτῆς ῥιπτόμεναι βροχηδὸν βάλλαι τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρικῶν πλείων, καὶ ναῦτας ἐθανάτωσαν καὶ ἐπληγώσαν, καὶ τὴν πάσσαραν κατετρύπησαν, οἱ ἐναπομείναντες ναῦται ῥίψαντες πρῶτον εἰς τὴν θάλασσαν τὸ κανόνιον, διεσώθησαν πλείοντες καὶ τουφεκίζοντες εἰς τὸ νησιδίου· ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κ. Κ. Τρικούπης, διότι ἐκρύψαν ἐπιμένων ὅλος θρεγμένος εἰς τὴν μάχην, καὶ ἀφ' οὗ ἐσυντρίβη τὸ πλοίαριον, ἠσθένησε, καὶ διὰ τὴν ἀσθενείαν του μὴ δυνάμεις νὰ σωθῇ ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου, ἔμεινε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἠνέθη καὶ αὐτὸς εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Μάνθου, ὅστις ἀγωνισθεὶς καὶ ἀνδραγαθήσας (ὡς ἀλλοτε ἀνεφέραμεν) εἰς τὴν ἐντὸς τῆς λίμνης τοῦ Μεσολογίου σπηλαίαν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1825 ἔτους θαλασσομαχίαν, ἔπεσε καὶ αὐτὸς τότε ἐνδοξὸν τῆς πατρίδος θυμῷ.

πλοιάριον ἐγγίζει εἰς τὸ ἕδαφος τῆς θαλάσσης, καὶ στέκεται. Ῥίπτεται εὐθὺς ὁ νέος Κυναίγειρος εἰς τὴν θαλάσσαν, ἐν ᾗ ἐσύριζον πανταχόθεν τὰ βόλια τῶν ἐχθρῶν, καὶ ὁ κανονοβολισμὸς ἦτον ἀδιάλειπτος· πιά- νει τὸ πλοιάριον μὲ τὰς χεῖρας, καὶ τὸ σύρει μὲ ἀνεπιτήρητον ταχύτητα ἔξω εἰς τὸ νησιδίον, ὅπου διαλύσας τὰ σώματα τῶν φονευθέντων συντρόφων του, καὶ θεραπεύσας καὶ τὴν ἑλλειψιν τῶν πολεμεφιδίων, καὶ τὴν δίψαν τῶν συστρατιωτῶν του, διέμεινεν ἐκεῖ μερικοὶ τέλους ἀγωνιζόμενος.

Ῥεῖς χιλιάδες καὶ διακόσιοι περίπου ἐχθροὶ ἔπε- σα εἰς ἐκείνην τὴν αἱματώδη μάχην, ἐν ᾗ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν μόνον τριάκοντα. Τὸ πέλαγος ἐκοκκίνησεν ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ ἡ σωρεία τῶν πτωμά- των ἐσκέπασε τῆς πέριξ θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν. Τοσοῦτον τρόμον ἐνέσπειρεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡ φθο- Ͼα ταύτης τῆς μάχης, ὥστε, ἂν ἀπεφάσιζεν ἐ- κείνην τὴν νύκτα νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὴν πόλιν, διετώζοντο ἀδελφεῖς ὅλοι καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδιά, καὶ ἀσθενεῖς, καὶ πληγωμένοι, καὶ γέροντες· ἀλλ' ἡ εὐγενὴς ἐπιθυμία τοῦ νὰ διασώσῃ τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἔμελλε νὰ συντριβῇ ὅλη ἡ βαρ- βαρική δύναμις, δὲν τοὺς ἄφησε νὰ ἀποφασίσωσι τὴν ἔξοδον.

Ἐντοσούτῳ ἡ δυστυχία ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐπηυξά- νητο, καὶ ἡ ἐλπίς εἰσαγωγῆς τροφῶν διελύετο ὡς ὄνειρον. Ἐξενευρίσθησαν ἀπὸ τὴν βρῶσιν τῶν Ἀρμυ- ριδῶν (χόρτων ἀλμυρῶν, φυμένων εἰς τὸ παράλιον) διὰ τὴν ἐπερχομένην ἐρεθιστικὴν κένωσιν. Εἶχον τελειώσει ἄλογα, γάτους, μουλάρια, ποντικούς, σκύλους, καὶ κάθε ἄλλο ἔμφυχον· κατεμάσθησαν ὅλα τὰ κατάξῃρα δέσματα, καὶ τὸ περισσότερον, δὲν ἔμεινεν οὔτε ἱατρικὸν διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, οὔτε ἀλειψὴ διὰ τοὺς λαβωμένους, ἀλλ' ἐκείτοντο οἱ ἄθλιοι οὔτοι γυμνοὶ εἰς τοὺς δρόμους, ἄλλοι ἐκνευρῖσμένοι ἀπὸ τὴν πείναν, καὶ ἄλλοι ἡμιθανεῖς ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ τὴν κακοπάθειαν. Ἐν ᾗ ἦσαν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν, ἐπρόβαλε πολλάκις ὁ ἐχθρὸς συνθήκας ἐπωφε- λεῖς διὰ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἔδωκεν ὑποσχέσεις πολ- λὰς. Ὑπῆγε καὶ σημαντικὸν ὑποκείμενον ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν, καὶ τοὺς παρεκίνησεν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες κανένα πρόδλημα· περιέμενον ὀλίγων τριφῶν μόνον εἰσαγωγὴν, καὶ νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν.

Ἀλλὰ τελευταῖον πᾶσα ἐλπίς εἰσαγωγῆς τροφῶν ἐξέλιπε, καὶ πᾶσα βρώσιμος ὕλη ἐξεκενώθη· ἐντὸς τῆς πόλεως· ἡ λίμνη ἐφράγη πανταχόθεν ὀλοτελῶς, καὶ μία μικρὰ μυστικὴ διεξόδος, διὰ τῆς ὁποίας μετεκόμιζον ἐνίοτε τροφὰς, ἐπαρτηρήθη ἀπὸ τοὺς ἐκεῖσε ἀδιαλείπτως περιπλέοντας Τούρκους, καὶ ἔ- γινεν ὁ ἀποκλεισμός ἀκριβέστατος. Εἰς μίαν ἄλλην εὐκαίριαν θέλομεν σημειώσαι πότε ἐξέπλευσαν τὰ Ἑλ- ληνικά πλοῖα, καὶ πόσα ἦσαν τὸν ἀριθμὸν....

Ἀπεφάσισε τελευταῖον ἡ γενναία φρουρὰ μὲ ἀνέκ- φραστον θλίψιν καὶ συνοχὴν τῆς καρδίας τῆς νὰ ἐξ- ἔλθῃ ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ νὰ διασωθῇ σπείζοντες τὰ βαρβαρικά στρατόπεδα. Ἐδόθη εὐθὺς εἰδησις εἰς τοὺς ἔξω στρατάρχας, νὰ προσεγγίσωσι, καὶ νὰ κτυ- πήσωσιν ἀπὸ τὰ ὀπίσθια τὸν ἐχθρὸν. Ἐγένετο τὸ σχέδιον τῆς ἐξόδου, καὶ ἐδόθη εἰδησις εἰς τοὺς ἐντὸς νὰ προετοιμάζωνται.

Βιαία ἐφόρμησις τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγί- ου Ἑλληνικῶν στρατευμάτων κατὰ τῶν βαρβαρικῶν ἦτον τὸ πρῶτον, ὅπου ἐκρίθη ἀναγκαῖον, διὰ νὰ γέ- νῃ διάρρηξις εἰς τὰς περιφρουρούσας ἐχθρικὰς φάλαγγας, καὶ οὕτω νὰ διασωθῇ καὶ οἱ ἐλαφρὰ πληγωμένοι, καὶ τὰ γυναικόπαιδα, καὶ οἱ γέροντες. Ἡ πρὸς Ναύ- πακτον βλέπουσα πλευρὰ τοῦ τείχους ἦτον τὸ μέ- ρος, ὅθεν ἔμελλε νὰ ἐξέλθωσι, καὶ ἡ ἐσπέρα τῆς 10 Ἀπριλίου ἦτον ἡ διορισθεῖσα τῆς τολμηροτάτης ταύτης ἐξόδου ἀξιωματικὸς ἐποχή.

Ἐντοσούτῳ αἱ γέφυραι ἐτοιμάζοντο· οἱ βαρέως ἀ- σθενοῦντες καὶ καιρίως πληγωμένοι μετεκομίζοντο εἰς τὰς ὀχυρὰς οἰκίας, ὅπου μετέφερον καὶ πολλὴν πο- σότητα πυρίτιδος κόνεως. Τὰ πιεστήρια τῆς τυπο- γραφίας ἐτάφησαν εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ χαλακτῆρες διεσκορπίσθησαν, διὰ νὰ μὴ δοθῇ. Τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, καὶ εἰς τοὺς χοίρους οἱ μαρ- γαρῖται. Πᾶσα πολεμικὴ ἀποσκευὴ συνεβραύετο, ἢ διερρίπτετο, καὶ δὲν περιέμενον ἄλλο, εἰμὴ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου, διὰ νὰ εὐγώσιν. Ὁ ἐχθρὸς μαθὼν ἀπὸ ἑνα φυγάδα Βούλγαρον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐξό- δου, καὶ τὸ μέρος, ὅθεν ἔμελλε νὰ γένῃ, ἀντιπα- ρεσκευάζετο. Πλησίον τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ὅπου εἶχεν αὐτὸς πύργους καὶ κανονοστάσια, ἔβαλε τὸ τακτικὸν καὶ ἄλλα πεζικὰ στρατεύματα ἐκδιαδοχῆς· ἐπηύξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν κανονίων, καὶ ὠχύρωσε μὲ ἱκανὸν ἀριθμὸν στρατιωτῶν τοὺς πύργους καὶ τὰ κανονοστάσια. Ὀλίγον μακρότερον ἐτοποθέτησε τὸ ἰπ- πικὸν, καὶ κατεσκέπασε τὴν παρακειμένην εὐρύχω- ρον πεδιάδα, καὶ εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ διώ- ρισε, νὰ σταθῶσιν οἱ Ἀλβανοὶ κρυμμένοι ὀπισθεν τῶν πετρῶν, καὶ τῶν προμαχώνων, καὶ μέσα εἰς τὰς φάλαγγας.

(Τὰ λοιπὰ ἀκολουθῶς.)

Μετὰ τὴν δευτέραν μάχην ὑπῆγαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Κυρίου Δεριγνῦ, εὐρισκομένου μετὰ τῆς ὑπὸ τὴν διόι- κησιν αὐτοῦ φρεγάτας εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὁ Κιουτα- χῆς καὶ ὁ Καρυστινὸς Ὁμέρ-πασσᾶς. Ὁ στρατηγὸς Καραϊσκάκης, ἀγνοῶν τοῦτο, ὑπῆγε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν φρεγάταν διὰ τὸ αὐτὸ· καὶ οὕτως κατὰ συμ- βεδικὸς συνέτυχον ἀλλήλοις οἱ δύο στρατοπεδάρχαι.